

ΠΡΟΣΚΛΗΣΗ

Το Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών για το «*Αρχαίο ελληνικό θέατρο και την πρόσληψή του*» διοργανώνει την **ερχόμενη Τρίτη 13/5/2025** και ώρα **7:00 μ.μ.** διαδικτυακή (μέσω zoom) διάλεξη με ομιλήτρια την κ.

Ελένη Γκαστή

Καθηγήτρια της Αρχαίας Ελληνικής & Λατινικής Φιλολογίας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων
και θέμα:

« Ζητήματα ερμηνείας και μετάφρασης στο Αρχαίο Δράμα: Χαρτογραφώντας την προσληπτική διαδικασία »

Ο σύνδεσμος της διάλεξης στο zoom θα είναι:

<https://upatras-gr.zoom.us/j/92093079198?pwd=ZlBjUUFYRFk1RGpJbFhKNzJLSmw3Zz09>

Meeting ID: 920 9307 9198

Passcode: 788740

«Η μετάφραση του Αρχαίου Δράματος αποτελεί μια σύνθετη διαδικασία που συνδέεται άρρηκτα με την ερμηνεία του πρωτότυπου κειμένου. Τα αρχαιοελληνικά θεατρικά έργα εγγράφονται σε ένα ιδιαίτερο πολιτισμικό πλαίσιο, το οποίο κάθε μεταφραστής καλείται να αποδώσει στη γλώσσα-στόχο. Οι μεταφράσεις δεν λειτουργούν μόνο ως γέφυρα επικοινωνίας με το παρελθόν αλλά και ως φορείς νέων ερμηνειών, διαμορφώνοντας τη σύγχρονη πρόσληψη αυτών των έργων.

Η προσέγγισή μας εντάσσεται στο πεδίο των Περιγραφικών Μεταφραστικών Σπουδών, οι οποίες συνδέουν τις γλωσσικές επιλογές και προτεραιότητες του μεταφραστή στο επίπεδο του μεταφράσματος με το ευρύτερο περικειμενικό πλαίσιο στο οποίο αναπτύσσεται η μεταφραστική πράξη. Οι Περιγραφικές Μεταφραστικές Σπουδές δεν έχουν ως στόχο τις κανονιστικές προσεγγίσεις ούτε αποσκοπούν στη διαμόρφωση μιας κλίμακας αξιολόγησης του μεταφραστικού προϊόντος, αλλά καταγράφουν τις πραγματικές μεταφραστικές επιλογές σε συγκεκριμένα σώματα κειμένων και συμβάλλουν στην ανίχνευση των κειμενικών και εξωκειμενικών αιτιών που οδήγησαν το μεταφραστή στις εντοπιζόμενες λύσεις. Ως εκ τούτου μέσω της συγκριτικής εξέτασης πολλαπλών μεταφράσεων η προσέγγισή μας στοχεύει σε μια ουσιαστικότερη διερεύνηση του πρωτότυπου κειμένου, ώστε με το σχολιασμό και την αποτίμηση των διαφορετικών μεταφραστικών τρόπων του να αναδειχθεί η σύνδεση μετάφρασης και ερμηνείας. Στο εγχείρημα αυτό το κείμενο-πηγή και η φιλολογική του ερμηνεία παραμένει σταθερό σημείο αναφοράς στην αποτίμηση των μεταφραστικών λύσεων. Τα μεταφραστικά παράλληλα προέρχονται τόσο από νεοελληνικές όσο και από ξενόγλωσσες αποδόσεις των κειμένων και το κριτήριο επιλογής τους συναρτάται με το ότι προσφέρονται για την πληρέστερη κατανόηση των διαφόρων ερμηνευτικών προβλημάτων που θα εξετάσουμε.

Στην παρουσίαση αυτή θα επικεντρωθούμε σε τέσσερα έργα του αρχαίου δράματος: *Χοηφόροι* του Αισχύλου, *Ηλέκτρα* του Σοφοκλή, *Βάκχαι* του Ευριπίδη και *Βάτραχοι* του Αριστοφάνη. Συγκεκριμένα θα εξετάσουμε τα εξής ζητήματα:

(1) Πώς αποδίδεται από τους μεταφραστές η ποιητική των κειμένων, έτσι όπως αποτυπώνεται στη στικτική σημειολογία; Ποιες οι συνέπειες από τη στικτική αναδιάρθρωση του πρωτοτύπου ως προς

την αναδιάταξη των πληροφοριών (νοηματική λειτουργία) και ως προς την σκηνική επιτέλεση (θεατρική λειτουργία); Η «ανάγνωση» αυτή θέτει ορισμένα ερωτήματα σχετικά με τις κειμενικές λειτουργίες της στίξης σε μεταφράσεις έργων της Αρχαίας Ελληνικής Τραγωδίας. Η ιδέα να εξετάσω τα σημεία στίξης ως δείκτες υποκριτικής καθοδήγησης έχει ως αφετηρία τη μελέτη της λειτουργίας της στίξης και γενικά της στικτικής ιδιομορφίας στο έργο του Ιάκωβου Καμπανέλη από τον Βάλτερ Πούχνερ (2010). Επίσης, ιδιαίτερα κατατοπιστικές είναι και οι παρατηρήσεις του Πεφάνη για τον οδηγητικό χαρακτήρα της στίξης στο έργο του Ξενόπουλου και για τον τρόπο με τον οποίο προετοιμάζει το κείμενο για τη σκηνική του εκπλήρωση. Θα αναλύσω τη συντακτική λειτουργία των εξής σημείων στίξεως: κόμμα (Αισχύλος, *Χοηφόροι* 22–23), δίστιγμο (Σοφοκλής, *Ηλέκτρα* 32–37), αποσιωπητικά (Ευριπίδης, *Βάκχαι* 843a–843b).

(2) Σε ποιο βαθμό οι αποκλίσεις από τις εκφραστικές επιταγές του πρωτοτύπου συνιστούν ερμηνευτικές παρεμβάσεις που επικυρώνουν ή ανατρέπουν ερμηνείες του κειμένου; (Αισχύλος, *Χοηφόροι* 23–31, 144, 240, Ευριπίδης, *Βάκχαι* 1–2)

(3) Αναπαράγονται στη μετάφραση τα ειδικά υφολογικά χαρακτηριστικά του πρωτοτύπου, όπως η επανάληψη και οι συντακτικές σχέσεις των επιμέρους όρων ή οι σχέσεις αντίθεσης και παραλληλισμού του αρχαίου κειμένου υποκαθίστανται από άλλα μέσα; Το *υπερβατόν*, ως ιδιαίτερο υφολογικό χαρακτηριστικό του πρωτοτύπου, μπορεί να αποδοθεί ικανοποιητικά στις μεταφράσεις; Σε ποιο βαθμό είναι δυνατή η αναπαραγωγή στη γλώσσα-στόχο της μορφο-συντακτικής του ιδιομορφίας; Σε αυτή την θεματική θα αναλύσω τα εξής κείμενα: Αισχύλος, *Χοηφόροι* 10–18 / Σοφοκλής, *Ηλέκτρα* 121–123, 766–768.

(4) Ποια μεταφραστική τακτική ακολουθείται στην απόδοση των θρησκευτικών δεδομένων ή άλλων πραγματολογικών λεπτομερειών που διαφέρουν στον πολιτισμό αφετηρίας και στον πολιτισμό στόχο; Ακολουθείται η στρατηγική της πολιτισμικής επανατοποθέτησης ή πολιτιστικής αντικατάστασης; Από την ανάλυση ενδεικτικών χωρίων από το έργο *Βάκχαι* θα επιχειρήσω να απαντήσω στο ερώτημα ποια μεταφραστική τακτική ακολουθείται στην απόδοση όρων της διονυσιακής θρησκείας και τελετουργίας. Κατά πόσο η μεγάλη απόσταση που χωρίζει την εποχή μας από το θρησκευτικό-τελετουργικό πλαίσιο των *Βακχών*, δηλαδή η πολιτισμική απόσταση, συνιστά καθοριστική παράμετρο στην απόδοση του διονυσιακού λεξιλογίου αλλά και πρόκληση για τον μεταφραστή;

(5) Πώς αξιολογούνται οι μετατοπίσεις σε σχέση με το πρωτότυπο; Διαθέτουν λειτουργική επάρκεια ώστε να εκπληρώνουν τον επικοινωνιακό σκοπό του μεταφράσματος στον πολιτισμό υποδοχής; Πώς συνδέεται η μετάφραση με τις συνθήκες επικοινωνίας στη γλώσσα-στόχο; Στη θεματική αυτή θα εξετάσουμε κάποιες κατηγορίες μεταφραστικών δυσκολιών που θέτουν οι *Βάτραχοι* του Αριστοφάνη.»

(Ε. Γκαστή)

Ο Διευθυντής του Π.Μ.Σ.

Καθηγητής Σ. Τσιτσιρίδης